

مقاله پژوهشی: استفاده از دوربین‌های مداربسته در اعمال نظارت‌های حکومتی

[20.1001.1.33292538.1400.11.41.13.1](https://doi.org/10.1001.1.33292538.1400.11.41.13.1)

محدثه رزمجو^۱، علی‌اکبر رزمجو^۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۱

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۸/۱۹

چکیده

نظارت حقوقی یکی از مهم‌ترین اقسام نظارت در حقوق عمومی به‌منظور بررسی حیطه اختیارات و قلمرو قوا است. از میان ۱۷۷ اصل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۸ اصل به ابزارهای نظارتی آن مربوط می‌شود. در همین اثنای مقوله سیستم‌های نظارت تصویری با ارائه دو دید حفاظتی و نظارتی مطرح می‌گردد. این مقاله با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی سعی بر آن دارد که با معرفی دوربین‌های مداربسته در ذیل اقسام نظارت‌های مکانیکی، در جهت پیشگیری وضعی جرائم در حیطه‌ی اعمال نظارت‌پذیر توسط دوربین مداربسته (سازمان بازرسی کل کشور، دیوان عدالت اداری، رئیس‌جمهور و معاونان، مقام رهبری، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، خبرگان رهبری) و موارد نظارت‌ناپذیر توسط این دوربین‌ها (مداخله در اصل تفکیک و استقلال قوا، صلاحیت‌های حکومتی، شورای عالی امنیت ملی و موارد ناقض اصول ۳، ۴، ۲۰، ۲۵، ۳۷، ۴۰)، با معرفی دوربین‌های مداربسته با سیگنال‌های هایبریدی و لنز موتورایز در انواع دوربین مداربسته مینیاتوری، ضدخرابکاری مجهز به سیستم Wi-Fi، HD_SDI، WVCW480 و تکنولوژی VCR به‌عنوان برترین نوع، در راستای حرکت‌های نوین و سامانمند و با هدف جلب رضایت مردم و افزایش اعتماد مردمی در تحقق عدالت و صیانت از حقوق ملت در اعمال نظارت بر حکومت بپردازد.

کلیدواژه‌ها: نظارت، کنترل، دوربین‌های مداربسته، اعمال حکومت، پیشگیری وضعی

۱. دانشجوی دکتری، رشته حقوق عمومی، پردیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران

PHD student in Public Law, Kish International Campus, University of Tehran
mohadesehrazmjoo@yahoo.com

۲. دکتری، رشته روابط بین‌الملل، عضو هیئت علمی دانشگاه صداوسیما (نویسنده مسئول)

PHD in International Relations, Faculty Member of IRIB University
Aliakbar_razmjoo @ yahoo.com

مقدمه

در عرف و زبان روزمره، نظارت را می‌توان مراقبت در انجام صحیح فعل یا ترک فعل تعریف کرد. صرف نظر از اینکه در حوزه فردی و شخصی، مراقبه و نظارت فرد بر فعل یا ترک فعل خود ممکن است، اما در عرصه عمومی مقصود از نظارت، مراقبت فردی یا سازمانی بر اقدامات یا افعال فرد یا سازمان دیگر است، مهم‌ترین نوع نظارت در سپهر عمومی زندگی اجتماعی نظارت‌هایی است که در حوزه اعمال اقتدار عمومی یا سیاسی وجود دارد. سیاست، معطوف به امر عمومی است و امر عمومی مربوط به همگان است. برخلاف خطاهای فردی در زندگی خصوصی که ممکن است ابعاد آن تنها دامن فرد خطاکار را بگیرد و دامنه آن محدود باشد، خطا در عرصه عمومی زندگی اجتماعی و از همه مهم‌تر عرصه سیاسی که بنا به تعریف امری است مربوط به همگان، می‌تواند ابعاد گسترده و عمق بیشتری داشته باشد و کل جامعه مجبور به دادن هزینه‌های سنگین برای خطاهایی باشد که افرادی که دارای اقتدار عمومی هستند، آن را اعمال می‌کنند. وانگهی، یکی از خصایص غیرقابل انکار در حکمرانی خوب و مدیریت شایسته در حکومت‌های امروزی، اعمال نظارت است (موسی‌زاده، ۱۳۹۱: ۱۵۸). دو رکن از ارکان هر نظام حقوقی، قانون‌گذاری و نظارت است و سازوکار این ارکان در مجموعه قوانین آن نظام ذکر شده است؛ بنابراین همان‌گونه که قانون‌گذاری عملی مهم در ساختار حاکمیتی یک نظام است، نظارت بر قوا نیز حائز اهمیت بوده و در واقع اعمال اصل تفکیک قوا و یا استقلال قوا از طریق نظارت هر یک از قوا بر دیگری مقدور است. به عبارتی تفکیک قوا، توازن قوا و تحدید قدرت ناشی از التزام و ضرورت رکن نظارت در هر حاکمیت مبتنی بر نظامات حقوقی است (حسینی، ۱۳۹۶: ۲).

از مهم‌ترین اهداف سیاست جنایی مؤثر، پیشگیری از وقوع جرم است، همه تدابیر جامعه در برابر جرم محدود به پاسخ‌های واکنشی نیست و بخشی از آن جنبه کنشی دارد. جامعه همیشه منتظر نمی‌ماند تا جرم اتفاق افتد و پس از آن با ابزار سیاست کیفری، به چاره‌اندیشی پیرامون مجازات بپردازد، بلکه گاهی با توسل به سیاست جنایی و با اتخاذ تدابیر پیشگیرانه به مقابله با جرم برمی‌خیزد. سزار بکاریا^۱ نخستین کسی است که پیشنهاد

می‌کند برای کاهش میزان جرم (جرم‌زدایی) به جای کیفر و مجازات بزه‌کاران با تحول در وضع اقتصادی و اجتماعی جامعه موجبات ارتکاب جرم از میان برداشته شود. در نظر وی یکی از مهم‌ترین اهداف یک سیاست جنایی مؤثر پیشگیری از وقوع جرم است (کن، ۱۳۸۳: ۱۲۳). دوربین‌های نامحسوس مداربسته جنبه‌ی بازدارندگی دارند و مستقیماً به افراد می‌فهماند که آنان مرتباً تحت نظارت هستند. دوربین‌های نامحسوس که توسط اشیایی نظیر قاب عکس‌ها، ساعت‌ها، چراغ‌ها و... پنهان شده‌اند، به‌عنوان یک مخبر اطلاعاتی برای مأموران نظارتی عمل می‌کنند در این بین مزایای دوربین مداربسته که کاهش جرم، ترساندن مجرمین از ارتکاب جرم، کمک به تحقیقات پلیسی، مدیریت مکان، کنترل اجتماعی، جمع‌آوری اطلاعات (اعم از تشخیص حرکت، ردیابی، تعقیب هوشمند)، آنالیز رفتارهای افراد است بر معایب آنکه در برخی موارد شامل نقض حریم خصوصی، دسترسی به اطلاعات مجرمانه افراد، احتمال سوءاستفاده از اطلاعات واصله از طریق دوربین است، ارجحیت می‌یابد (مؤذن زادگان و همکار، ۱۳۹۲: ۲۰۹).

در این مقاله سؤال تحقیق این است که: آیا اعمال نظارت بر حکومت، توسط دوربین‌های مداربسته امکان‌پذیر است؟ و فرضیه تحقیق بر این مبنا است که اعمال نظارت مکانیکی توسط دوربین‌های مداربسته بر اعمال حکومت امکان‌پذیر است.

بنابراین پیشینه‌ی تحقیق براساس موارد فوق است:

کتاب «هر آنچه که باید در مورد سیستم‌های نظارت تصویری بدانید!»، توسط محمدصادق موحدی‌فر و محمدعلی واعظی‌نژاد در سال ۱۳۹۷ چاپ گشت که در آن با توجه به بسط و توضیح پیرامون نظارت تصویری و کارایی آن در جهان مدرن، ضمن توضیح انواع دوربین‌های مداربسته و مشخصات آن‌ها به چگونگی نصب و راه‌اندازی آن‌ها نیز می‌پردازد. این کتاب لیستی از دوربین‌های مداربسته مطرح در سطح جهانی و ایران در اختیار خواننده قرار می‌دهد که این امر بر جذابیت کتاب می‌افزاید.

کتاب «نظارت بر اعمال حکومت و عدالت اداری»، توسط ابراهیم موسی‌زاده و عباسعلی عمید زنجانی در سال ۱۳۹۷ چاپ گشت که در آن نویسندگان با تقسیم کتاب حاضر به دو دفتر که شامل دفتر نخست، نظارت بر اعمال حکومت و دفتر دوم، عدالت اداری، ابزارهای کنترل یک نهاد سیاسی از جمله حکومت و حاکمیت را مورد مذاقه قرار داده‌اند و به تفکیک هر بخش از این نهاد سیاسی نظیر قوای سه‌گانه را با اهرم‌های نظارتی من‌جمله نظارت سیاسی و حقوقی و ... پاسخگو و تحت کنترل قرار داده‌اند و سپس افقی در عدالت اداری دمیده و در تکاپوی تحلیل مشروعیت و مسئولیت در نظام اداری می‌افتند.

مقاله «استفاده از دوربین‌های مداربسته در شرکت‌های خصوصی» توسط آنتونی آندون در سال ۱۳۹۲ به بررسی این موضوع از دید مدیران ارشد سازمان خصوصی‌سازی، کارمندان و مدیران میانی شرکت‌های خصوصی، با توجه به اهداف وجودی دوربین‌های حفاظت پیرامونی و با در نظر گرفتن سیستم‌های حفاظتی در شرکت‌های خصوصی با احتساب موارد سوءاستفاده از دوربین‌های مداربسته مطرح می‌نماید.

وجه تمایز این تحقیق با موارد پیشین، بسط پیشینه و مفاهیم و عملکرد انواع دوربین‌های مداربسته‌ی پیشرفته با در نظر گرفتن این فناوری در مبحث نظارت و چگونگی اعمال آن با توجه به مواد حقوقی پیرامون آن و ضرورت استفاده از دوربین‌های مداربسته در جامعه‌ی کنونی است.

دغدغه‌ی این تحقیق آن است که نشان دهد استفاده از دوربین‌های مداربسته به‌ویژه با استاندارد مطلوب (در بین انواع دوربین‌های مداربسته، دوربین مداربسته مینیاتوری، دوربین مداربسته ضدخرابکاری مجهز به سیستم دلیو.وی.سی.دلیو ۴۸۰، دوربین مداربسته اچ.دی.اس.دی. آی و دوربین مداربسته وای فای، دوربین‌های مداربسته مجهز به فناوری وی.سی.آی) موجب ارتقای سیستم‌های نظارتی حاکم بر حکومت، تحقق اعمال فرایند نظارت‌های سامانمند، حرکت به سوی استفاده از فناوری‌های مدرن در بروز دولت مدرن و افزایش مقبولیت نظام در بین آحاد مردم وابسته به افزایش ضریب امنیتی مراحل نظارتی می‌گردد.

این مقاله در سه محور دوربین مداربسته، عملکرد دوربین مداربسته بر نظارت و موارد نظارت‌پذیری و نظارت‌ناپذیری به وسیله دوربین مداربسته به طرح مباحث پیرامون موضوع تحقیق می‌پردازد.

۱. دوربین مداربسته

۱-۱. واژه‌شناسی و تاریخچه دوربین‌های مداربسته:

واژه دوربین مداربسته برگردان فارسی کلمه انگلیسی Closed circuit Television که در بین افراد فعال در این زمینه، به اصطلاح سی.سی.تی.وی^۱ نامیده می‌شود، به معنای تلویزیون مداربسته است و از دوربین مداربسته، دستگاه مرکزی^۲ و مانیتور تشکیل شده است، دوربین مداربسته وظیفه‌ی دریافت تصویر را در شعاع دید خود دارد و بر بستر کابل کواکسیال (آنتن) به دستگاه مرکزی، ارسال، پردازش و ذخیره می‌شود. معنی لغوی آن جعبه جادویی مداربسته است و به دوربین‌هایی گفته می‌شود که در جای خود ثابت‌اند. دوربین مداربسته به کلیه دوربین‌هایی اطلاق می‌گردد که در محل خود ثابت بوده و تصاویر را به یک یا چند محل ارسال می‌کنند. از آنجا که اغلب این دوربین‌ها در حفاظت، نظارت و سیستم‌های مانیتورینگ امنیت به کار می‌رود، این واژه بیشتر به همین حیطه برمی‌گردد، اما معنی فنی آن حتی دوربین‌های ویدیو تلفن و کنفرانس را نیز دربرمی‌گیرد. امروزه فناوری دوربین مداربسته از سطح ابتدایی و آنالوگ فراتر رفته و کاربرد آن از مانیتور کردن ساده به شناسایی چهره و قرنیه‌ی چشم و حتی حس کردن عادات و رفتارهای انسانی تبدیل شده است (کیانفر، ۱۳۹۸: ۱۹).

نخستین سیستم مداربسته در سال ۱۹۴۲ میلادی توسط شرکت زیمنس^۳ آلمان به منظور مشاهده پرتاب موشک «وی.دو»^۴ نصب شد. یک مهندس آلمانی به نام والتر بروچ^۵ مسئول

1. CCTV.
2. DVR.
3. Siemens.
4. V2.
5. Walter Bruch.

نصب این سیستم بود. در آمریکا اولین تبلیغ دوربین مداربسته در سال ۱۹۴۹ میلادی مربوط به محصولی با نام وریکون^۱ بود که در تبلیغات گفته می‌شد به مجوز دولتی نیاز ندارد. سپس، سیستم‌های ضبط حلقه به حلقه، امکان ضبط اطلاعات جمع‌آوری‌شده را فراهم کرد؛ اما نوارهای مغناطیسی نیاز به تعویض به صورت دستی داشت و این فرایندی دشوار، غیرقابل اعتماد و پرهزینه بود (سید صدر، ۱۳۹۷: ۱۵). با روی کار آمدن ان.وی.آر.ها، امکان ذخیره‌ی اطلاعات از دوربین‌هایی با کیفیت بالا فراهم شد و اولین دوربین‌های تحت شبکه نیز در سال ۱۹۹۶ میلادی توسط شرکت آکسیس^۲ با استفاده از پایه نرم‌افزاری لینوکس^۳ تولید شد. این دوربین‌ها براساس استانداردهای اچ.تی.تی.پی^۴ و آر.تی.اس.پی^۵ طراحی گردیده بود و از استانداردهای آی.پی^۶ و شبکه برای ارسال تصاویر در قالب اطلاعات استفاده می‌کرد. استفاده از دوربین‌های تحت شبکه به علت بالا رفتن قابلیت‌های آن‌ها نسبت به گذشته روزبه‌روز در حال افزایش است. سورون^۷ دستگاه ان.وی.آر. ۷۸۰۰^۸ را در دسته تجهیزات امنیتی کلاس حرفه‌ای با نرم‌افزار وی.ام.اس^۹ معروف میلستون ایکس پروتکت^{۱۰} همراه ساخته و می‌تواند از ۱۵۰ دوربین مداربسته با رزولوشن ۳ مگاپیکسل پشتیبانی نماید. این ان.وی.آر. قدرتمند می‌تواند بر روی ۳۱۶ هارددیسک به‌طور پیوسته با ظرفیتی مناسب در ابعاد فور یو^{۱۱} کار نماید. در این ان.وی.آر. از حداکثر ۶۰ هارددیسک می‌توان استفاده نمود و با هارددیسک‌های ۸ ترابایتی یافت. این ان.وی.آر. با سیستمی مطمئن و پایدار و استفاده‌ای آسان برای کاربردهایی با ابعاد بزرگ و نیمه بزرگ بسیار مناسب است (محمدی، ۱۳۹۳: ۱۷).

---

1. wreck on.

2. Axis.

3-Linux.

4. HTTP.

5. RTSP.

6. IP.

7. Surveon

8. NVR7800

9. VMS

10. Mileston XProtect

11. 4U

۲-۱. انواع تقسیم‌بندی دوربین‌های مداربسته و معرفی انواع برتر آن با توجه به

استانداردهای جهانی:

انواع دوربین مداربسته از نظر نوع سیگنال شامل آنالوگ، تحت شبکه، هایبریدی^۱ (دومنظوره) است.

انواع دوربین مداربسته براساس نام‌گذاری معمول بین دست‌اندرکاران سیستم مداربسته، تولیدکننده‌ها و نصاب‌ها به شرح فوق است: دوربین مداربسته دام^۲، دوربین مداربسته باکس^۳، دوربین مداربسته بولت^۴، دوربین مداربسته اسپید دام^۵، دوربین مداربسته مینیاتوری یا پین هول^۶، دوربین مداربسته زوم، دوربین مداربسته مکعبی، دوربین مداربسته ریگولار، دوربین مداربسته دید در شب، دوربین مداربسته حرارتی.

انواع لنز دوربین مداربسته شامل ثابت، متغیر، موتورایز^۷ است (حکیمی حسینی و همکار،

۱۳۹۳: ۱۴).

در برخی از مدل‌های دوربین دام، میکروفن و اسپیکر داخلی روی دوربین وجود دارد که جهت ضبط صدا یا عمل پیجینگ می‌باشند. در این مورد می‌توان به شرکت گرنداستریم^۸ اشاره نمود. دوربین‌های دام عموماً کاربردهای غیرصنعتی دارند، بدنه این دوربین‌ها اغلب مقاومت زیادی در برابر شرایط بد آب‌وهوایی ندارد، بنابراین استفاده از آن‌ها محدود به محیط‌های مسقف است. این دوربین‌ها اغلب دید در شب با برد متوسط را دارا می‌باشند. از نظر نوع لنز به دو دسته ثابت^۹ و لنز وریفوکال^{۱۰} تقسیم می‌شوند. یک

-
1. Hybrid
  2. Dome Camera
  3. Box Camera
  4. Bullet Camera
  5. Speed dame
  6. Miniature Camera & Pinhole Camera
  7. Motorize
  8. Grandstream
  9. Fixed lens.
  10. Varifocal lens.

شرکت الکترونیکی اورفوکوس^۱ با تولید یک مینی دوربین مداربسته دام آی.آر^۲ به نام ای.ام.دی ۳۳۳۲ برای داخل خودرو، امکانات فوق را در آن قرار داده است: لنز پینهول^۳، کیفیت بالای تصاویر در حد تی.وی.ال ۶۰۰۰^۴، یک سنسور ۱/۳ اینچی، ضدخراش بودن، محافظه ضد هوا آی.پی ۶۷^۵، حساسیت بالای استارلایت یک ده هزارم اف.تی.لوکس^۶، دیافراگم الکترونیکی خودکار^۷ با سرعت کم دیجیتالی^۸، دید در شب با پوشش برد فواصل طولانی، کاهش نویز سه بعدی، کنترل تقویت خودکار^۹، تعادل سفید خودکار^{۱۰} (صفوی، ۱۳۹۲: ۱۰۱).

دوربین‌های باکس برای گرفتن تصویر در زاویه خیلی بسته مناسب است، این دوربین‌ها به‌طور عمومی فاقد دید در شب و مناسب برای محیط‌های کم‌نور است. زمانی که به لنزهای غیرمتعارف نیازمند هستید، این دوربین‌ها به دلیل آنکه قابلیت مجهز شدن به انواع لنزها با توانایی انعطاف‌پذیری زاویه دید را دارند، اکیداً توصیه می‌شود.

دوربین‌های بولت با توجه به ضدآب بودن بدنه و شکل خاصشان برای محیط‌های بیرونی با شرایط سخت آب‌وهوایی مناسب هستند، این دوربین‌ها با کیفیت‌های متفاوتی به‌صورت شبکه و آنالوگ ساخته می‌شوند و از نظر کیفیت تصویر محدودیتی ندارند. برد دید در شب این دوربین‌ها به تعداد و نوع ال.ای.دی^{۱۲} های تعبیه‌شده بر روی آن‌ها وابسته است و با برد نسبتاً بالایی است و به هر دو نوع لنز ثابت و وریفوکال مجهز است (حیدری، ۱۳۹۶: ۲۲).

دوربین‌های اسپید دام (گردان)، قابلیت گردش در جهات مختلف و توانایی زوم کردن در یک زاویه خاص در محیط‌های وسیع را دارد. استفاده از این دوربین‌ها وابسته به اپراتور

-
1. EverFocus.
  2. IR.
  3. EMD332.
  4. Pinhole.
  5. TVL6000.
  6. IP67.
  7. F.T/LUX.
  8. AES.
  9. 32 x sense up.
  10. AGC.
  11. AWB.
  12. LED.

است. یکی از قابلیت‌های مهم این دوربین‌ها، امکان تعریف کردن تعداد مشخصی پریست^۱ برای آن‌ها است، این پریست‌ها به فرد این امکان را می‌دهد که دوربین را طوری تنظیم کند که به صورت برنامه‌پذیر و زمان‌بندی‌شده، محل‌های مشخص را نشان دهد.

دوربین مداربسته مینیاتوری برای مقاصد جاسوسی و به صورت مخفی به کار می‌رود. این دوربین‌ها دارای لنز ثابت، رزولوشن بالا، قابلیت ضبط صدا، قابلیت دید در شب، داشتن قاب (خودکار، چشمی، شارژر و سایر مدل‌ها) و در دو مدل بی‌سیم و سیمی با قیمت ارزان اما کیفیت پایین است (محمدی، ۱۳۹۴: ۳۳).

دوربین مداربسته ضدخراشکاری مجهز به سیستم دبلیو.وی.سی. دبلیو ۴۸۰^۲ است که این سیستم براساس استاندارد آی.پی ۳۶۶، ضدآب، ضدلرزش و دارای فناوری سوپر داینامیک، دید در شب، ضدضربه، قابلیت زوم است. سیستم ضد رطوبت الکترولیز دوربین، به صورت یک خشک‌کننده الکتریکی عمل می‌کند که براساس الکترولیز کردن رطوبت داخلی و انتقال آن به خارج از محفظه‌ی دوربین می‌تواند از غلظت گازهای مرطوب بکاهد. سیستم گرمایی دوربین، محدوده دمایی دستگاه را بین ۳۰ تا ۵۰ کنترل می‌کند. سیستم دیجیتال دوربین، با شناسایی حرکات مشکوک می‌تواند زنگ خطر را به صدا درآورد. در این دوربین، می‌توان از یک حافظه‌ی فعال همچون یک دیسک ذخیره‌ساز جهت ثبت تصاویر بهره برد (سلیمانی، ۱۳۹۹: ۷۷).

دوربین مداربسته اچ.دی. اس.دی. آی.ئی، با قابلیت ارسال تصاویر از طریق کابل کواکسیال بدون فشرده‌سازی در فواصل کوتاه، استفاده از کابل آنالوگ با همان بستر کابل‌کشی، بهره‌گیری از آن در فضای باز است.

در دوربین‌های اسمارت آی.آر، زمانی که شخص با جسم مورد نظر به دوربین مداربسته نزدیک می‌شود، شدت نور آی.آر کم می‌شود تا سوژه مورد نظر کاملاً واضح به نظر برسد (باقری گلزار و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴).

-
- 1-Preset.
  2. WVCW480.
  3. Ip66.
  4. HD_SDI.

دوربین مداربسته وای فای^۱ عضوی از خانواده دوربین مداربسته بی سیم است که با استفاده از شبکه بی سیم تصاویر و اطلاعات را ارسال می کند، این دوربین به یک فرستنده وای فای داخلی متصل می شود. برد ارسال این دوربین که تحت شبکه عمل می کند، در محیط داخلی ۲۰ الی ۵۰ متر و در محیط باز ۱۰۰ الی ۲۰۰ متر است، البته اگر این دوربین در جایی نزدیک تر از برد مفید نصب شود به مراتب باعث افزایش برد می شود و در ضمن بهتر از دوربین های آنالوگ عمل می کند (موحدی فر و همکار، ۱۳۹۷: ۱۲۹).

۲. عملکرد دوربین مداربسته بر نظارت

بحث نظارت بر فضاهای غیرقابل نظارت در مقوله‌ی حفره‌های دولت مطرح می گردد. حفره‌های دولت به پدیده‌هایی گفته می شود که به گونه‌هایی حاکمیت دولت را در قلمرو و فضای جغرافیایی اش با چالش روبرو می کنند یا زمینه را برای به چالش کشیده شدن حاکمیت دولت را فراهم می آورند (پیشگاهی فرد، ۱۳۸۵: ۴).

انواع حفره‌ها از نظر ماهیت و جنس:

الف. حفره‌های اجتماعی فرهنگی،

ب. حفره‌های اقتصادی

ج. حفره‌های سیاسی است (ناجا، ۱۳۸۵: ۲۱).

نظارت را می توان بخشی از محافظت بالقوه دانست. اگر فرد تصور کند که در صورت ارتکاب جرم در معرض نظارت و مشاهده قرار خواهد گرفت، اگرچه به واقع نیز این گونه نباشد، احتمال ارتکاب جرم توسط وی کمتر خواهد شد؛ زیرا وی در فرایند گذار از اندیشه به عمل، منافع و خطر ارتکاب جرم را می سنجد. نشانه‌ها و علائم تصرف و نظارت در متوقف کردن فرد در انجام عمل مجرمانه بسیار مؤثر تلقی شده است. نظارت به سه گونه، نظارت طبیعی، نظارت رسمی و نظارت سازمان یافته محقق می شود. نظارت طبیعی وقتی محقق می شود که محیط به گونه‌ای طراحی شود که ساکنان داخل محیط بتوانند به راحتی بر

فضاهای خصوصی، نیمه‌خصوصی و عمومی کاملاً نظارت داشته باشند. جاکوبز بیان می‌دارد: نظارت طبیعی اشاره به این امر دارد که طراحی باید فضاهایی را ایجاد کند که بهتر در معرض دید باشد (پوینر^۱: ۱۹۹۱: ۹۶). نظارت رسمی یا سازمان‌یافته، توسط افرادی که به این کار گمارده می‌شوند مانند محافظان امنیتی انجام می‌شود (لایکوک و آستین^۲: ۱۹۹۲: ۶۱). نظارت مکانیکی با بهبود روشنایی و نصب دوربین‌های مداربسته قابل اجرا است. یکی از اقسام نظارت مکانیکی، دوربین مداربسته است که به‌عنوان شکل مدرنی از سراسرین^۳ توصیف شده است، سراسرین الکترونیکی که در آن سوژه بدون مشاهده شدن دیده می‌شود (جرمین^۴ و همکاران: ۲۰۱۳: ۱۳۸).

این فناوری جدید می‌تواند در صورتی که با مطالعه‌ی قبلی و توجیه منطقی نصب شده باشد و با مداخله‌ی شایسته و به‌هنگام همراه باشد، عملکردی موفقیت‌آمیز داشته باشد (محمودی جانکی و قورچی بیگی: ۱۳۸۸: ۳۵۹). دوربین مداربسته می‌تواند با افزایش خطر دستگیری مجرمان، موجب پیشگیری از جرم شود، مجرمان در هنگام ارتکاب جرم به خطر دستگیری بیشتر از شدت مجازات فکر می‌کنند و چون دوربین مداربسته این خطر را افزایش می‌دهد، نصب آن می‌تواند در پیشگیری از جرم مؤثر باشد (کلارک^۵: ۱۹۹۷: ۱۹۹).

دیکینسون^۶ معتقد است: بیشترین اثر دوربین‌های مداربسته در مکان‌هایی است که کاملاً توسط دوربین‌های با قدرت تمرکز بالا پوشش داده شده‌اند. اثرات مثبت دوربین مداربسته در یک مکان، عیناً نمی‌تواند در مکان دیگر هم به وجود آید؛ زیرا جغرافیای سیاسی مکان‌ها متفاوت از یکدیگر است (دیکینسون: ۲۰۱۲: ۸). لازم به ذکر است، همان‌طور که فلایت^۷ می‌گوید: این احتمال وجود دارد که به دلیل وجود دوربین مداربسته در یک مکان، مکان انجام جرم نیز تغییر یابد، کاپلان^۸ با تحقیقی که انجام داد به این نتیجه رسید که توانایی نیروهای نظارتی با

1. Poyner.
2. Laycock and Austin.
3. Panopticon.
4. Germain.
5. Clarke.
6. Dickinson.
7. Flight.
8. Caplan.

بررسی تصاویر دوربین مداربسته از طریق به‌کارگیری روش‌ها و فنون دقیق‌تر برای شناخت مکان ایده‌آل نصب دوربین مداربسته، می‌تواند بهبود یابد (کاپلان و دیگران: ۲۰۰۹: ۲).

منشأ بروز جرائم با دو عامل: ۱- رفتار انسان و ۲- شکل و ماهیت فضاها و مکان‌ها، ارتباط دارد. از این رو چنانچه بتوان عوامل فضایی و مکانی مؤثر در کاهش جرائم و نیز رفتار انسان‌های ساکن در مکان‌ها را تحت نظارت و کنترل درآورد، در آن صورت امکان مقابله با جرائم اجتماعی وجود خواهد داشت (آندون، ۱۳۹۲: ۵).

براساس رویکرد اسکار نیومن^۱، محیط کالبدی می‌بایست دارای خصوصیتی مانند مکانیزم‌های نمادین، مرزها و سلسله‌مراتبی تعریف‌شده از عرصه‌های خصوصی تا عمومی باشد تا پهنه مختلف درک و شناخته شود، وی همچنین معتقد به ایجاد ظرفیت کالبدی نظارتی در فضا است تا فرصت نظارت برای نهادها ممکن گردد. محیط فیزیکی باید به‌گونه‌ای سازمان‌دهی شود تا وقوع جرم کاهش یابد و به عبارتی محیط ایمن ایجاد شود (شورچه، ۱۳۹۳: ۸۸).

بر پایه نظریه انتخاب منطقی کورنیش و کلارک^۲، مبنی بر دوربین‌های مداربسته به‌عنوان یکی از ابزارهای هوشمند نظارت و کنترل، توان نظارت و کنترل دولت را افزایش می‌دهند و به این ترتیب، فضاهای غیرقابل نظارت به فضاهای قابل نظارت تبدیل می‌شوند.

محل‌هایی که نصب دوربین مداربسته مطلقاً غیرمجاز هست شامل موارد فوق است:

الف. نمازخانه یا محلی که افراد، به‌خصوص بانوان؛ جهت ادای فریضه نماز از آن استفاده می‌نمایند (مغایر اصل ۴ قانون اساسی).

ب. رختکن یا محلی که به دلیل کمبود فضا به‌عنوان رختکن از آن استفاده می‌گردد (مغایر اصل ۴ قانون اساسی).

ج. نصب مکانیزم یادشده با هدف استراق سمع (مغایر اصل ۲۵ قانون اساسی).

---

1. Oscar Newman.
2. Cornish & Clarke.

۳. موارد نظارت‌پذیری و نظارت‌ناپذیری به‌وسیله دوربین مداربسته

۳-۱. موارد نظارت‌پذیر توسط دوربین مداربسته

۳-۱-۱. سازمان بازرسی کل کشور

در قانون اساسی سال ۵۸ و همچنین بازنگری سال ۶۸، قانون‌گذار در اصول ۱۲۶، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۴، قانون اساسی بر نوعی نظارت تأکید داشته است. به‌طوری که چهار قسم نظارت را در این اصول برشمرده است:

۱- نظارت سازمان بازرسی کل کشور، ۲- نظارت رئیس مجلس شورای اسلامی وفق اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی. ۳- نظارت قضات و نظارت قضایی دیوان عدالت اداری وفق اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی و ۴- نظارت رئیس‌جمهور بر مصوبه‌های دولت. بنابر موارد فوق رئیس مجلس و رئیس‌جمهور با هدف اعمال نظارت، می‌توانند در محل‌هایی که لازم است دستور استفاده از دوربین مداربسته را بدهند.

براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نظارت قضایی بر دستگاه‌های اداری به بخش‌های زیر تقسیم می‌شود:

سازمان بازرسی کل کشور: به‌موجب بند ۳ اصل ۱۵۶ و به‌ویژه اصل ۱۷۴ قانون اساسی، براساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام سازمان بازرسی کل کشور، زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود. به‌موجب ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نیز، نظارت بر اجرای صحیح قوانین و مقررات شامل آیین‌نامه‌ها، تصویب‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها در دستگاه‌های اجرایی بر عهده سازمان بازرسی کل کشور قرار دارد. برابر با ماده ۲ قانون تشکیل سازمان و ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آن، صلاحیت‌های سازمان بازرسی کل کشور عبارت‌اند از: بازرسی مستمر (کلیه وزارتخانه‌ها و ادارات و نیروهای نظامی و انتظامی و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آن‌ها و دفاتر اسناد رسمی و مؤسسات عام‌المنفعه و نهادهای انقلابی و سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است یا دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید، سازمان‌هایی که شمول قانون نسبت به آن‌ها مستلزم ذکر نام آن‌ها است

براساس برنامه‌ی منظم، مورد نظارت این سازمان قرار می‌گیرند). بازرسی فوق‌العاده (حسب‌الامر مقام معظم رهبری یا به دستور رئیس‌جمهور، رئیس قوه قضائیه یا درخواست کمیسیون اصل ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی یا بنا به تقاضای وزیر یا مسئول دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط یا هر موردی که به نظر رئیس سازمان ضروری تشخیص داده شود به‌صورت فوق‌العاده مورد نظارت این سازمان قرار گیرد). بازرسی موردی (با هدف رسیدگی به شکایات و اعلام‌های مردم انجام می‌گیرد، هر کسی می‌تواند شکایات خود را بر ضد هر سازمان و دستگاه اداری و اجرایی و کارکنان آن‌ها به سازمان بازرسی تسلیم نماید، به دنبال شکایات و اعلام‌های مدلل، رئیس سازمان می‌تواند یک هیأت بازرسی برای رسیدگی اعزام یا مأمور نماید)؛ بنابراین استفاده از دوربین مداربسته در اعمال بازرسی مستمر، فوق‌العاده و موردی توسط سازمان بازرسی کل کشور بلامانع است.

۲-۱-۳. دیوان عدالت اداری

دیوان عدالت اداری: ماده ۱۰ قانون دیوان عدالت اداری، مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۵ موارد نظارت دیوان عدالت اداری بر سازمان‌های اداری را شامل موارد فوق می‌داند:

- ۱- رسیدگی به شکایات و اعتراضات حقیقی یا حقوقی از: الف- تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، سازمان تأمین اجتماعی، تشکیلات و نهادهای انقلابی و مؤسسات وابسته به آن‌ها.
- ۲- رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء، تصمیمات قطعی هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و کمیسیون‌هایی مانند کمیسیون‌های مالیاتی، هیأت حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون موضوع ماده ۱۰۰ قانون شهرداری‌ها منحصراً از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آن‌ها.
- ۳- رسیدگی به شکایات قضات و مشمولان قانون مدیریت خدمات کشوری، سایر مستخدمان واحدها و مؤسسات مذکور در بند ۱ و مستخدمان مؤسساتی که شمول این قانون نسبت به آن‌ها محتاج ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری از حیث تضييع حقوق استخدامی است (موسی‌زاده و همکار، ۱۳۹۷: ۳۳). از این رو استفاده از دوربین‌های مداربسته در جهت اعمال نظارت توسط دیوان عدالت اداری، در

ادارات، شرکت‌ها، وزارتخانه‌ها، شهرداری‌ها، سازمان تأمین اجتماعی، تشکیلات و نهادهای انقلابی و مؤسسات وابسته به آن‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و در جلسات هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و کمیسیون‌های آن بلامانع است.

۳-۱-۳. رئیس‌جمهور و معاونان

دادگاه‌های دادگستری: الف- نظارت قضایی بر مقررات دولتی: اصل ۱۷۰ قانون اساسی بیان داشته است: «قضات دادگاه‌ها مکلف‌اند از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آئین‌نامه‌های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند و هرکس می‌تواند ابطال این‌گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند». ب- نظارت قضات دادگاه‌ها بر اعمال مأمورین اداری: قضات دادگاه‌ها با رسیدگی به جرائم ارتكابی مأمورین دولتی - نظیر ارتشا، اختلاس، تصرف غیرمجاز در اموال و وجوه دولتی و تبانی در انجام معاملات دولتی - و لحاظ آن مجازات از این طریق بر آن‌ها اعمال نظارت می‌نمایند. بنابر اصل ۱۴۰ قانون اساسی، رسیدگی به اتهام رئیس‌جمهور و معاونان او وزیران در مورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی صورت می‌گیرد.

دیوان عالی کشور: بند ۱۰ اصل ۱۱۰ قانون اساسی بیان داشته است که این دیوان، در مورد وظایف قانونی رئیس‌جمهور می‌تواند حکم به تخلف از وظایف قانونی‌اش را صادر کند و بر این اساس رهبر می‌تواند او را عزل کند. براساس این حق، ماده ۱۹ قانون وظایف و اختیارات ریاست‌جمهوری مصوب ۱۳۶۵/۸/۲۲ مقرر نموده است که رسیدگی به اتهامات مربوط به تخلفات در رابطه با وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور در صلاحیت دیوان عالی کشور است.

بنابر اختیارات اعمال نظارت توسط دادگاه‌های دادگستری و با توجه به اصل ۱۴۰ و بند «ب» اصل ۱۷۰ قانون اساسی و بنابر اختیارات اعمال نظارت توسط دیوان عالی کشور با توجه به بند ۱۰ اصل ۱۱۰ قانون اساسی و ماده ۱۹ قانون وظایف و اختیارات ریاست‌جمهوری، در مکان‌های حضور رئیس‌جمهور و معاونان آن نیز با هدف اعمال نظارت، می‌توان از دوربین‌های مداربسته استفاده نمود.

۴-۱-۳. مقام رهبری

اختیارات و صلاحیت‌های خاص مقام رهبری به‌موجب اصل ۱۱۰ قانون اساسی در کسوت ریاست کشور یا در جایگاه رئیس قوه مجریه، مصون از نظارت قضایی است، زیرا مقام رهبری در جایگاه رئیس کشور قرار دارد و صلاحیت‌های وی در جایگاه رئیس کشور و رئیس قوه مجریه، جزو صلاحیت‌های خاص حکومتی مبتنی بر قانون اساسی است. به همین علت است که بنا به نص صریح اصل ۱۱۱ قانون اساسی تنها مرجع ناظر بر مقام رهبری مجلس خبرگان رهبری است؛ بنابراین استفاده از دوربین مداربسته برای اعمال نظارت بر اعمال رهبری باید با کسب مجوز از مجلس خبرگان رهبری باشد.

۵-۱-۳. شورای نگهبان

مقام رهبری به‌عنوان عالی‌ترین مقام رسمی کشور در راستای اعمال نظارت خود بر شورای نگهبان و به‌موجب اصل ۹۱ و بند ۶ اصل ۱۱۰ قانون اساسی، به عزل و نصب فقهای این شورا می‌پردازد. از این رو رهبری در راستای اعمال نظارت بر شورای نگهبان می‌تواند به استفاده از دوربین مداربسته دستور دهد.

۶-۱-۳. مجمع تشخیص مصلحت نظام

شورای نگهبان در نظریه شماره ۵۳۱۸ تاریخ ۱۳۷۲/۷/۲۴ در تفسیر اصل ۱۱۲ قانون اساسی تأکید می‌کند که هیچ‌یک از مراجع قانون‌گذاری حق رد و ابطال و نقض و فسخ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارد. مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام عمل سیاسی یا شبه تقنینی است و برخی از آن‌ها باید به تأیید رهبری برسد. بنابر رأی شماره ۷۰۸ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، جایگاه مجمع تشخیص مصلحت مبتنی بر قانون اساسی است و صلاحیت آن یک صلاحیت حکومتی محسوب می‌شود و مصوبات آن از نظر موضوعی با آیین‌نامه و مقررات دولتی متفاوت است و از شأن بالاتر و برابر قانون برخوردار است؛ بنابراین استفاده از دوربین مداربسته در جلسات مجمع تشخیص مصلحت نظام در جهت اعمال نظارت در مواردی که آرای مجمع به تأیید رهبری نیازمند است، بدون مانع است و در غیر از آن ممنوع است.

۳-۱-۷. خبرگان رهبری

به موجب تبصره ۱ ماده ۳ آیین‌نامه‌ی داخلی مجلس خبرگان رهبری، مرجع تشخیص دارا بودن شرایط برای فقهای خبرگان رهبری با شورای نگهبان است و بنابر تبصره ۲ همین ماده، کسانی که رهبر انقلاب، صریحاً یا ضمناً، اجتهاد آنان را تأیید کرده باشد، از نظر علمی نیاز به تشخیص فقهای شورای نگهبان نخواهد داشت؛ بنابراین اعمال نظارت بر عملکرد خبرگان با استفاده از دوربین مداربسته با دستور رهبری امکان‌پذیر است. به موجب ماده ۲ قانون مدیریت خدمات کشور، این نهاد در حکم مؤسسه دولتی است، بنابراین رسیدگی به شکایات استخدامی کارکنان آن به موجب بند ۳ ماده ۱۳ قانون دیوان عدالت اداری، بر عهده دیوان عدالت اداری است؛ بنابراین برای نظارت به بخش اداری این نهاد نصب دوربین مداربسته بلامانع است.

۳-۲. خلأهای قانونی و موارد نظارت‌ناپذیر توسط دوربین مداربسته

بارزترین صلاحیت‌های قوه مجریه در حقوق اساسی مدرن، نه اجرای قوانین، بلکه آن چیزی است که از آن تحت عنوان صلاحیت‌های حکومتی یا اعمال سیاسی یاد می‌شود. اصول ۶۹، ۸۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۹ قانون اساسی، با شناسایی اصل تفکیک و استقلال قوا، به هر یک از قوای سه‌گانه اختیارات و صلاحیت‌های خاصی اعطا کرده است که مصون از مداخله قوه دیگر است و بنابر اصول ۵۲، ۶۸، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۶۷، ۱۳۹ قانون اساسی، اعمال عمومی قوه مجریه که نیازمند تأیید مجلس شورای اسلامی هستند، از شمول نظارت قضایی خارج هستند. دلایل نظارت‌ناپذیری برخی اعمال دولت شامل: انتقال اختیارات عمومی به نهادهای خصوصی، وضعیت‌های فوق‌العاده، مسائل و موضوعات چندمرکزی است. مصادیق اعمال نظارت‌ناپذیری دولت نیز، اختیارات یا امتیازهای ویژه، روابط خارجی، دفاع از کشور (امنیت ملی و امور نظامی) و انعقاد معاهده است؛ بنابراین در مصادیق و دلایل مطرح‌شده، استفاده از دوربین مداربسته جزء موارد اعمال نظارت‌ناپذیر محسوب می‌گردد.

بنابراین در مباحثی که مربوط به صلاحیت‌های حکومتی است، اعمال نظارت توسط دوربین مداربسته اعمال نظارت‌ناپذیر محسوب می‌گردد و دارای خلأ قانونی است. شورای عالی امنیت ملی به‌موجب اصل ۱۷۶ قانون اساسی عهده‌دار وظایف مرتبط با امنیت ملی کشور است. برخی اعمال این شورا ماهیتاً عمل سیاست‌گذاری محسوب می‌شود و از صلاحیت دیوان خروج موضوعی دارد. از یک‌سو، تصمیمات و مصوبات مربوط به مسائل امنیتی و دفاعی کشور از آنجا که با حیثیت و تمامیت ارضی یک کشور در ارتباط است، همواره از حساسیت سیاسی بالایی برخوردار است، بنابراین دیوان عدالت اداری علی‌الاصول در این حوزه ورود نمی‌کند. از سوی دیگر، مصوبات شورای مزبور باید به تأیید رهبری برسد، بنابراین از آنجا که منشأ صلاحیتی این مصوبات تأیید مقام رهبری است و عنوان دولتی بر آن صدق نمی‌کند، از شمول نظارت قضایی دیوان عدالت اداری خارج است؛ بنابراین برای اعمال نظارت به‌وسیله دوربین مداربسته بر شورای عالی امنیت ملی، با کسب مجوز از رهبری امکان‌پذیر است.

امر نظارت با دوربین مداربسته نباید موجب نقض موارد فوق گردد:

۱. نقض حریم خصوصی کارکنان (مغایر اصل ۲۰ و ۴۰ قانون اساسی).
۲. احتمال سوءاستفاده از پسورد پرداخت‌های اینترنتی (مغایر اصل ۴ قانون اساسی).
۳. احتمال سوءاستفاده از نام کاربری و رمز عبور ایمیل‌های کاری و شخصی (مغایر اصل ۴ قانون اساسی).
۴. آگاهی از زندگی خصوصی، بدون اطلاع فرد (مغایر اصل ۳ و ۲۵ قانون اساسی).
۵. ایجاد حس ناامنی و عدم اطمینان در بین کارکنان (مغایر اصل ۳۷ قانون اساسی).
۶. گوش دادن به صحبت افراد بدون اطلاع ایشان (مغایر اصل ۲۵ قانون اساسی) و
۷. اضرار یا تجاوز به منافع عمومی (مغایر اصل ۴۰ قانون اساسی).

نتیجه‌گیری

تاریخچه‌ی نظارت بر دولت در مقایسه با قدمت قدرت سیاسی و حکومت در جوامع، عمر چندانی ندارد. پیدایش و تکوین دولت مدرن به‌مثابه‌ی قدرتمندترین سازمان اجتماعی که صلاحیت انحصاری به‌کارگیری مشروع زور فیزیکی را دارد و نیز ارتقای جایگاه مردم از رعیت به شهروند، زمینه‌ی ظهور مفاهیمی همچون حاکمیت قانون، نظارت‌پذیری اعمال دولت و پاسخگویی را فراهم کرد و ضرورت نظارت هرچه بیشتر بر دولت و اعمال آن را بیش‌ازپیش نمایان ساخت. وجود حکومت برای تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های هر جامعه‌ای ضروری است، اما هر حکومتی ممکن است دچار فساد شود. حکومت‌ها همواره در مظان اتهام نقض حقوق بوده‌اند و می‌بایست به‌قدر متیقن آن‌ها اکتفا کرد و باید با به‌کارگیری ابزارهای حقوق عمومی بر آن نظارت کرد. در عمده نظام‌های حقوقی، اعمال دولتی مصون از نظارت قضایی وجود دارد که می‌تواند ریشه در اصل تخصص (خروج موضوعی) یا اصل تخصیص (استثناها) داشته باشد. به‌دیگر سخن، مصونیت از نظارت قضایی ممکن است به دلیل ماهیت نظارت‌ناپذیر برخی اعمال دولت باشد، یا اینکه قانون‌گذار بنا به دلایلی برخی اعمال دولت را مشمول نظارت قضایی نداند. همچنین، در برخی نظام‌های حقوقی مانند نظام کامن‌لا، برخی از اختیارات نظیر اختیارات ویژه، بنا به دلایل تاریخی تا حدودی نظارت‌گریز هستند. در نظام حقوقی ایران، صرف‌نظر از اینکه برخی اعمال عمومی دولت نظیر تقنین، سیاست‌گذاری و قضاوت ماهیتاً از شمول نظارت قضایی خروج موضوعی دارند، برخی صلاحیت‌های حکومتی و اعمال سیاسی مختص قوه مجریه نیز که ریشه در قانون اساسی دارند، از نظارت قضایی مصون هستند (این صلاحیت‌ها را شاید بتوان تا حدودی شبیه امتیازات ویژه در نظام کامن‌لا دانست). گسترش مصادیق اعمال نظارت‌ناپذیر، از یک‌سو، بر قلمرو استثنائات اصل حاکمیت قانون بر اعمال دولت می‌افزاید و از سوی دیگر، موجب تحدید حقوق و آزادی‌های افراد توسط نهادهای اقتدار عمومی می‌شود. از این رو، ضمن احترام به رویکردهای جدید در حوزه‌ی اداره‌ی عمومی (مانند رویکرد موسوم به چراغ سبز) که اولویت را به عناصری نظیر کارآمدی و اثربخشی اداره و اعمال اداری می‌دهند و بر صلاحیت‌های تخییری مقام اداری در راستای

اداره‌ی امور تأکید دارند. بر این موضوع پای می‌فشاریم که توجه به این عناصر نباید به هیچ وجه به قیمت قربانی کردن حقوق تمام شود. پرواضح است که هنر نظام حقوقی در متعادل ساختن رویکردهای قدیم و جدید در حوزه‌ی حقوق اداری و اداره‌ی امور نهفته است که با محور قرار دادن هدف غایی نظام حقوقی به‌ویژه حقوق اداری (برقراری عدالت و حفظ حقوق) به بار می‌نشیند. با توجه به اینکه هدف از اجرای سامانه‌ی نظارت تصویری، ایجاد امنیت (جلوگیری از وقوع جنایت) و پیشگیری از وقوع حوادث است، وجود دوربین‌های مداربسته با در نظر گرفتن موارد نظارت‌پذیر و نظارت‌ناپذیر فقط در موارد نظارت‌پذیر قابل اعمال است. از دیدگاه مهندسی ارزش و معیارهای آن اعم از: کاربرد در زمان بحران، قابلیت اجرا، قابلیت انعطاف و قابلیت اعتبار، استفاده از دوربین‌های مداربسته با سیگنال‌های بی‌سیم و لنز موتورایز در اعمال نظارت حائز اهمیت است، نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم با توجه به تأثیر شیوه‌های طراحی و کارکرد دوربین‌های مداربسته در محیط‌های گوناگون و با در نظر گرفتن شرایط مکانی و فضایی در پیشگیری از جرم در آن محیط نقش زیادی دارد. اثربخشی استفاده از دوربین‌های مداربسته در مکان‌های مختلف جغرافیای سیاسی و شرایط زمانی و مکانی متفاوت سیستم‌های نظارتی در رابطه‌ای مستقیم است. از این باب استفاده از دوربین‌های مداربسته بر اعمال نظارت‌پذیر حکومت در جمهوری اسلامی ایران، راهی در جهت تحقق عدالت، امنیت، جلب اعتماد عمومی مردم بر سیستم‌های نظارتی حاکم بر حکومت، قدمی در راستای اعمال فناوری‌های مدرن در فرایند نظارت‌های سامانمند، افزایش مقبولیت نظام و ارتقای سیستم‌های نظارتی در هماهنگی با نیاز روز جامعه اطلاعاتی است. از این باب در موارد نظارت‌ناپذیر توسط دوربین مداربسته (خلاف‌های قانونی) نکات پیشنهادی شامل موارد فوق است:

۱- بازنگری قانون اساسی یا ذکر تبصره به اصول ۶۹، ۸۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۹، ۵۲، ۶۸، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۶۷، ۱۳۹، راه را برای تمام شیوه‌های اعمال نظارت تسهیل می‌نماید و در این بین استفاده از اعمال نظارت تصویری از نظر کارایی در اولویت قرار می‌گیرد.

۲- تصویب قوانین جدید در حوزه‌ی نظارت تصویری امری ضروری است.

۳- کسب مجوز از رهبری به‌عنوان راحت‌ترین روش، در جهت نیل به هدف نظارت تصویری به‌ویژه استفاده از دوربین مداربسته توصیه می‌گردد.

۴- در بین انواع دوربین‌های مداربسته، دوربین مداربسته مینیاتوری، دوربین مداربسته ضدخرابکاری مجهز به سیستم دبلیو.وی.سی. دبلیو ۴۸۰، دوربین مداربسته اچ.دی. اس.دی. آی و دوربین مداربسته وای فای، دوربین‌های مداربسته مجهز به فناوری وی.سی.آی دارای قابلیت تشخیص حرکت، شمارش افراد، تعقیب هوشمند و تشخیص چهره افراد، دارای بهترین استاندارد جهانی هستند که در اعمال نظارت بر حکومت توسط نهادهای امنیتی به‌ویژه پلیس (به‌عنوان ایده‌ی پیشنهادی مقاله)، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- باقری گلزار، سعید؛ جاویدفرد، میلاد و باقری گلزار، محمد، ۱۳۹۵، *سیستم‌های دوربین مداربسته*، انتشارات علمیران، تهران.
- حیدری، رحمت‌الله، ۱۳۹۶، *دوربین مداربسته*، انتشارات آیلاز، تهران.
- حکیمی حسینی، معصومه و فلاحی دهکی، حسین، ۱۳۹۳، *کلید مهندسی نصب و راه‌اندازی دوربین مداربسته*، انتشارات سها دانش، تهران.
- سید صدر، سید عماد، ۱۳۹۷، *حفاظت الکترونیک: بخش سیستم نظارت تصویری*، انتشارات هفت روز، تهران.
- سلیمانی، کوشا، ۱۳۹۹، *آموزش جامع و کاربردی سیستم‌های دوربین مداربسته با رویکرد بازارمحوری*، انتشارات ارشدان، تهران.
- شورچه، محمود، ۱۳۹۳، *فوکو، فضا و برنامه‌ریزی، انتشارات مدیران امروز*، چاپ اول، تهران.
- صفوی، سعید، ۱۳۹۲، *دوربین‌های مداربسته*، انتشارات صفوی، تهران.
- کیانفر، امیرحسین، ۱۳۹۸، *نرم‌افزار مدیریت تصاویر دوربین‌های مداربسته راهی برای مشاهده آسان کلیه موقعیت‌ها*، انتشارات شاین، تهران.
- موحدی‌فر، محمدصادق و واعظی‌نژاد، محمدعلی، ۱۳۹۷، *هر آنچه که باید در مورد سیستم‌های نظارت تصویری بدانید!*، نشر آکادمیک، تهران.
- موسی‌زاده، ابراهیم و عمید زنجانی، عباسعلی، ۱۳۹۷، *نظارت بر اعمال حکومت و عدالت اداری*، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.
- محمدی، وحید، ۱۳۹۴، *دوربین مداربسته*، انتشارات نبض دانش، تهران.
- محمدی، محمدجواد، ۱۳۹۳، *راهنمای سیستم‌های حفاظتی و نظارتی سیستم دوربین‌های مداربسته*، انتشارات کاریز، تهران.

ب. مقاله

- آندون، آنتونی، ۱۳۹۲، *استفاده از دوربین‌های مداربسته در شرکت‌های خصوصی*، یازدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت.
- پیشگاهی فرد، زهرا، ۱۳۸۵، *چالش‌های جامعه ایران از منظر جغرافیای سیاسی*، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۶.

- حسینی، راحله سادات، ۱۳۹۶، نحوه نظارت حقوقی بر اعمال حکومت با بررسی کارکردهای قانون‌گذاری و نظارتی اصول ۷۱، ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی، *ماهنامه پژوهش ملل*، دوره دوم، شماره ۱۹.
- کن، پینز، ۱۳۸۳، جایگاه پیشگیری نخستین از جرم در انگلستان، ترجمه مهدی صبوری‌پور، *مجله حقوقی دادگستری*، سال شصت و هشتم.
- موسی‌زاده، ابراهیم، ۱۳۹۱، بررسی تطبیقی کمیسیون اصل ۹۰ و نهاد آمبود زمان (نهاد نظارت و بازرسی)، *فصلنامه علمی-پژوهشی دیدگاه‌های حقوق قضائی*، شماره ۵۷.
- محمودی جانکی، فیروز و قورچی بیگی، مجید، ۱۳۸۸، نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم، *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، شماره ۲.
- مؤذن‌زادگان، حسنعلی و سید بهمن، خدادادی، ۱۳۹۲، نظارت بر مجرمان در فرایند مجازات سلب آزادی، *پژوهشنامه حقوق کیفری*، سال چهارم، شماره دوم، پاییز و زمستان.
- معاونت اجتماعی اداره کل ناجا، ۱۳۸۵، *مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی*، جلد اول.

ج. منابع انگلیسی

- Clarke, R. V(Ed) (1997), *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2nd Ed, Harrow And Heston, New York.
- Caplan, J.M, Kennedy, L.W, Petrossian, G (2009), *Police-Monitored Cctv Cameras In Newark, Nj: Placement Choice And Their Impact On Street Crime Incident*, See www.Rutgerscps.Org.
- Clarke RV. & Cornish, DB. (1985). Modeling of fenders' decisions: A framework for research and policy. In Michael Tonry Norval Morris (eds.), *Crime and Justice*, Chicago: University of Chicago Press.
- Dickinson, T (2012), *The Impact Of CCTV On Crime A Review Of The Evidence*, University Of Missouri- Saint Louis
- Germain, S. Dumoulin, L. Cecile Douillet, A (2013), *A Prosperous Business: The Success Of CCTV Through The Eyes Of International Literature*, *Surveillance & Society*.
- Laycock, G. Austin, C (1992), *Crime Prevention In Parking Facilities*, *Security Journal*, Vol.3 No.3.
- Poyner. B (1991), *Situational Crime Prevention In Two Parking Facilities*, *Security Journa*, Vol.2.No.

